

مراودات ناقابل

مصاحبه «اقتصاد ایران»، با دکتر بهروز اخلاقی، وکیل دادگستری و عضو هیأت تحریریه ماهنامه

اقتصاد ایران: وضعیت

تجاری ایران در قیاس با رقبا و شرکایش در منطقه و جهان به چه ترتیب است؟

در فرآیند فعلی جهانی شدن که از جنگ جهانی دوم به بعد آغاز شده است، گسترش تجارت خارجی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. در حال حاضر، ۱۵۳ کشور عضو سازمان تجارت جهانی (WTO) هستند. کشورمان هم از

در اختیار داشته است. طبق برآوردهای انجام شده در سال ۲۰۰۹ رتبه ایران در بُعد صادرات، ۳۹ و در بُعد واردات ۴۳ بوده است. نکته آن که در این رده بندی، ایران از برخی کشورهای منطقه همچون امارات، ترکیه و عربستان رتبه پایین‌تری را کسب کرده است. در زمینه جذب سرمایه‌گذاری خارجی نیز در طول دهه ۹۰ میلادی، ایران در بین

۶۰ کشور مورد بررسی، رتبه‌ای بهتر از پنجاه و هشتم را به دست نیاورده است. متأسفانه این روند نزولی آنچنان تداوم یافته که در پایان سال گذشته، کشورمان در میان ۱۵۰ کشور، در جایگاه ۱۰۱ قرار گرفته است.

چنانچه بخواهیم در یک افق ۲۰ ساله، از وضع موجود در تجارت جهانی، سهمی متناسب با جمعیت خود داشته باشیم - یعنی بر اساس سهم ۱/۴ درصد از جمعیت جهان در ۲۰ سال آینده، ۱/۴ درصد صادرات جهان نیز متعلق به ایران باشد - باید نرخ رشد صادرات در این زمان، به صورت مستمر بالای ۱۸ درصد بماند تا بتوانیم در آن موقع، به سطح ۲۰۰ میلیارد دلار صادرات دست پیدا کنیم. اما آمارها، حکایت متفاوتی دارند.

اقتصاد ایران: عوامل بیرونی نظیر تحریم‌ها تا چه اندازه در شکل‌گیری این سهم تأثیر داشته‌اند؟

بر خلاف اظهار نظر مسئولین که معتقدند تحریم‌ها تأثیری در روابط تجاری ما نداشته، به عقیده من، تحریم‌ها نه تنها در بازه کنونی تأثیر داشته‌اند، بلکه برخی از آثار آن در آینده نمایان می‌شوند. هم اکنون شرکت‌ها در بُن بست کامل قرار گرفته‌اند و برای دریافت و حواله ارز جهت صادرات و واردات کالا به شدت با مشکل مواجه شده‌اند و ناچار به استفاده از صرافی‌ها هستند. اما مشکل آنجا است که صرافی‌ها در انتقال ارز با محدودیت مواجه‌اند؛ ضمن این که برای حمایت از سرمایه‌گذاری در ایران، باید مجوز سازمان سرمایه‌گذاری وجود داشته باشد و تمام منابع از طریق مسیر بانکی انتقال یابند، در صورتی

که با تحریم‌های بانکی، امکان چنین فرآیندی وجود ندارد. ما باید در سیاست خارجی خود، منسجم، پویا و سازنده عمل کنیم. متأسفانه با شعارهایی نامناسب، بسیاری از کشورهای جهان را از خود رانده‌ایم.

اقتصاد ایران: به نظر شما، آیا تحول در شرکای

تجاری ایران به مصلحت کشور است؟ عواقب مثبت و منفی این تحول را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
بزرگترین شرکای ایران در چندین دهه گذشته، کشورهای اروپایی بوده‌اند، به طوری که حتی سابقه تجارت ایران و آلمان به ۲۰۰ سال می‌رسد. عموماً ۹۰ درصد واردات کشور از این شرکا تأمین می‌شد، اما با تحریم‌ها، اکنون فقط ایتالیا در ایران باقی مانده که آن هم به خاطر قراردادهایی است که از قبل با ایران امضا کرده است. در حال حاضر، شرکت‌های نفتی مثل انی و توتال، فقط قراردادهای سابق خود را مدیریت می‌کنند. در این شرایط، سیاست اقتصادی اقتضا می‌کند که ایران به دنبال شرکای جدید بگردد که عواقب مثبت این جایگزینی، رفع نیازمندی‌های تجاری و اقتصادی کشور از طریق واردات است. ولی عواقب منفی این جایگزینی، زیادند. کیفیت برخی کالاهای وارداتی - به ویژه اجناس چینی - بسیار پایین است. چینی‌ها با صادرات کالای ارزان، بازار ایران را دامپینگ کرده و در حال نابود کردن صنایع کشورمان هستند. زمانی برترین صادر کننده فرش جهان بودیم، اما الان در ردیف ۱۰ صادر کننده اول قرار نداریم. چینی‌ها با کپی برداری از طرح و نقش ایرانی، بازار ما را غصب کرده‌اند. زمانی نه چندان دور، کفش ایرانی، رقیب نمونه ایتالیایی به شمار می‌رفت، اما با واردات کفش چینی ارزان قیمت، صنعت کفش ما به طور کلی از بین رفت. الان هم که نوبت صنایع دستی شده است. بازارهای محلی کشور که نماد صنایع دستی هستند، همگی از محصولات تقلبی چینی پُر شده‌اند. البته انتقادی به چین وارد نیست. ما مقصریم که روی واردات نظارت نمی‌کنیم.

اقتصاد ایران: با توجه به مشکلاتی که تحریم‌ها برای تجارت ما به وجود آورده‌اند، راهکار پیشنهادی شما برای عبور از این وضعیت چیست؟

باید مشکلات سیاسی کشورمان را حل کنیم. فرانسوی‌ها ضرب‌المثلی دارند که می‌گوید سیاست، هنر تلفیق امکانات است. باید در حل مشکلاتمان تدبیر داشته باشیم. مثلاً این که بگوییم، در صورت تداوم تحریم‌ها، ما هم غرب را تحریم می‌کنیم، حرف صحیحی نیست. چه چیز را می‌خواهیم تحریم کنیم؟ می‌خواهیم نفت و گازمان را صادر نکنیم؟ یقین بدانیم که این امر ناشدنی است. ما به درآمد

تحولات تجاری و سیاسی ایران در منطقه

گرسی ایران

جای ایران در ضیافت جهانی خالی است و کم کم کشورهای دست پایین جای ما را در رده بندی‌های جهانی خواهند گرفت.

حاصل از صادرات نفت و گازمان نیاز داریم. مضاف بر این که احتمال دارد عربستان، انرژی چین را تأمین کند و آن وقت، چین هم طرف ما را نخواهد گرفت. یک شرکت ژاپنی اعلام کرده که دیگر نمی‌خواهد محصولاتش را در ایران عرضه کند. وقتی دلیل را جویا شدیم، مشخص شد که آمریکا، این شرکت را تحت فشار قرار داده که اگر بازار ۳۰۰ میلیونی آن را می‌خواهد، باید تکلیفش را با ایران مشخص کند. پس در درجه اول، باید مشکلات سیاسی کشور را حل کنیم.

اقتصاد ایران: آیا پیمان‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای به پیشبرد اهداف استراتژیک ایران کمک می‌کنند؟

یقیناً همین طور خواهد بود. دنیای امروز، دنیای رقابت است و اگر سهمی از تجارت جهانی می‌خواهیم، باید در یک دنیای رقابتی حضور یابیم. پیمان‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بهترین فرصت برای تحقق این هدف است. علاوه بر WTO که در خصوص آن صحبت کرده‌ایم، پیمان EPC (پیمان منشور انرژی)، یکی دیگر از پیمان‌هایی که باید از نقش آن در توسعه روابط بین‌الملل خود استفاده کنیم. خریداران و فروشندگان عمده، عضو این پیمان هستند. متأسفانه، علیرغم آن که کشورمان نقش زیادی در تولید و عرضه انرژی جهان دارد، اما هنوز به عضویت این سازمان نیامده است. همچنین سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO) که از علائم تجاری، آفرینش‌های هنری و مانند این موارد حمایت می‌کند، یکی دیگر از این پیمان‌ها است. فرصت‌ها بسیارند، اما یا از آنها استفاده نمی‌کنیم و یا خیلی دیر به پتانسیل آنها پی می‌بریم.

اقتصاد ایران: آینده تجاری ایران را در منطقه و جهان چگونه پیش‌بینی می‌کنید؟

شخصاً آینده روشنی را برای ایران در نظر دارم. شرایط کنونی کشور، استثنایی است. باید یک راه برون رفت از این وضعیت پیدا کنیم که اگر چنین نکنیم، راه برون رفت به ما تحمیل می‌شود. باید بدانیم که اقتصاد، قانون دارد و حساب آن، دو دو تا چهار تا است. اگر ما راه را پیدا نکنیم، قوانین اقتصادی، خودشان را به ما تحمیل می‌کنند. اما به طور کلی، احساس من این است که تجارت ما با شرکای سابق، مجدداً از سر گرفته می‌شود و شاهد رونق و شکوفایی اقتصاد خواهیم بود، اما آن روز باید کفاره ۵۰ تا ۶۰ سال عقب ماندگی امروزمان را بدهیم که این، بحث دیگری است و باید سرفرصت به بررسی آن بپردازیم.

اقتصاد ایران: منتشر کنیم. ■

می‌آورد تا بتوانیم اقتصاد این بخش از کشور را به بلوغ رسانده و به تبع آن، سهمی در تجارت بین‌المللی محصولات آن داشته باشیم.

ترکیه - که به نظر بسیاری کارشناسان، اصلی‌ترین رقیب ایران در منطقه به شمار می‌رود - در خلال سال‌های اخیر، رشد قابل ملاحظه‌ای در بخش صنعتی خود داشته است، به طوری که از سال ۲۰۰۵ در بین ۲۰ کشور برتر بهره‌مند از تولیدات

کشورمان از دیرباز به دلیل قرار گرفتن در منطقه میانی اوراسیا، از موقعیتی راهبردی در منطقه و حتی جهان برخوردار است. در حال حاضر، اگر چه در بسیاری شاخصه‌های اقتصادی در قیاس با رقبای منطقه‌ای موقعیت بهتری داریم، اما همچنان حریفان قدری چون ترکیه در پیش رویمان قرار دارند و روز به روز بر قدرت اقتصادی و تجاری خود در منطقه می‌افزایند.

صنعتی جای گرفته است. در حال حاضر، صنعت ۱۹ درصد از اشتغال این کشور را به خود اختصاص داده و رقمی نزدیک به ۳۰ درصد از GDP این کشور را دربرمی‌گیرد. جالب آن که رقمی معادل ۹۴ درصد محصولات صنعتی این کشور به صادرات اختصاص یافته که بسیار تأمل برانگیز است. در حال حاضر، ترکیه عضو سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD) است و به همراه عربستان - دیگر رقیب جدی منطقه‌ای کشورمان - از اعضای گروه ۲۰ (بیشتر کشور برتر اقتصادی دنیا) می‌باشد. البته این مسأله هم جای سؤال دارد که چرا کشورمان، علیرغم آن که از لحاظ GDP به قدرت خرید، رتبه بالاتری نسبت به عربستان دارد، به عضویت این گروه در نیامده است؟

در حال حاضر، GDP به شاخص قدرت خرید عربستان - با صادرات تقریبی ۹ میلیون بشکه نفت در روز - معادل ۵۹۴ هزار و ۸۶۶ میلیون دلار است که بر این اساس، سعودی‌ها در رده ۲۱ جهانی قرار دارند. گفتنی است GDP به شاخص قدرت خرید کشورمان معادل ۸۴۳ هزار و ۸۶۰ میلیون دلار است که از این حیث در رتبه ۱۸ دنیا قرار گرفته‌ایم.

نگاه به شرق

یکی از اتفاقات مهمی که طی سال‌های اخیر در حوزه بازرگانی کشور به وقوع پیوسته، تغییر چهره شرکای تجاری ایران است که در این بین، سهم کشورهای شرق آسیا به خصوص چین در مرادات کشور، افزایش زیادی یافته است. تا پایان سال گذشته، چین در هر دو بُعد صادرات غیرنفتی و واردات، دومین شریک تجاری ایران به حساب می‌آید. بر اساس گزارش سازمان توسعه تجارت، صادرات غیرنفتی ایران به چین در پایان سال ۸۱ معادل ۳ میلیارد و ۱۲۰

سرعت رشد ترکیه، زمانی ملموس‌تر می‌شود که کمی به عقب بازگردیم و اقتصاد سال‌های نه چندان دور آن را ارزیابی کنیم؛ کشوری که نه تنها موقعیت خاصی در اقتصاد منطقه و بین‌الملل نداشت، بلکه با مشکلات عدیده اقتصادی درگیر بود. این کشور امروز با بکار بستن ابزارهای کارآمد در حوزه اقتصاد و صنعت، به یکی از قطب‌های اصلی اقتصاد خاورمیانه تبدیل شده و برای بسیاری از کشورها از جمله کشور ما یک الگو به حساب می‌آید. محصول ناخالص داخلی (GDP) ترکیه در پایان سال ۲۰۰۹ معادل ۶۱۷ هزار و ۹۹ میلیون دلار بوده که نسبت به سال ۱۹۸۰ رشدی ۷۰ درصدی داشته است، در حالی که بر اساس برآورد کارشناسان ماهنامه، GDP کشورمان در پایان سال گذشته، معادل ۳۹۴ هزار و ۵۰۰ میلیون دلار برآورد می‌شود که این رقم نسبت به سال ۱۹۸۰ چیزی معادل ۳۳۸ درصد - یعنی نصف رشد ترکیه - افزایش یافته است. نکته آن که GDP ایران در ۳۰ سال پیش (۱۹۸۰) معادل ۹۰ هزار میلیون دلار و GDP ترکیه برابر با ۷۱ هزار میلیون دلار بوده است.

حال و روز رقبا

در حال حاضر، ترک‌ها با مدیریت صحیح بخش کشاورزی، علاوه بر سر و سامان دادن به بازار داخلی خود، به یکی از تأمین کنندگان اصلی بازارهای جهانی تبدیل شده‌اند و از این طریق، ارز قابل توجهی را برای خود دست و پا کرده‌اند. اعطای تسهیلات مالی مناسب، استفاده از مشوق‌های مالیاتی بجا و از همه مهمتر، بهره مندی از نظام کشت برنامه‌ریزی شده، مهمترین دلایل پویایی اقتصاد کشاورزی ترکیه بوده‌اند. با توجه به توان بالای تولیدی محصولات کشاورزی ما، الگو گیری از تجربیات ترک‌ها، قطعاً فرصت مناسبی را برای رشد بخش کشاورزی ما فراهم